

MEMORIA REVOLUȚIONARULUI NICOLAE BĂLCESCU PE MELEAGURI VÂLCENE

CONSTANTIN MĂNESCU

Parohia Horezu II - Urșani, județul Vâlcea
vlad_trully@yahoo.com

Cuvinte cheie: memoria, revoluționar, Nicolae Bălcescu, Vâlcea, Topolog

Keywords: memory, revolutionary, Nicolae Bălcescu, Vâlcea, Topolog

Situat pe Topolog, în vatra de unde-și trage rădăcina familia ce a dat pe unul dintre cei mai mari gânditori revoluționari ai neamului, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” a fost și rămâne un loc de pelerinaj al tuturor iubitorilor de istorie. Amenajat în conacul Bălceștilor, el păstrează nenumărate amintiri ale trecerii lui Nicolae Bălcescu pe aceste meleaguri.

Colecția (memorială, artă plastică și decorativă, documente) numără peste 15000 de bunuri culturale și de patrimoniu. Expoziția reface atmosfera de epocă. În birouri, în salonul literar, în sufragerie sau în dormitor parcă se mai aud pașii Zincăi Bălcescu, ai fraților și surorilor lui Nicolae, ai urmașilor acestora. Portretele de familie, Zinca, Nicolae Bălcescu, Maria Bălcescu, Nicolae și Zoe Mandrea, Radu Mandrea etc., alte lucrări de artă, biblioteca Mariei Bălcescu Geanoglu, covoare oltenesti, ceramică realizată de meșterii olari din satul Corbi și piese de mobilier vechi, trecute de mult în patrimoniu cultural, rememorează figuri și atitudini ale celor ce au trăit în acest conac.

Expoziția de artă valorifică lucrări cu tematică istorică, legate de personalitatea lui Nicolae Bălcescu, dar și creații ale participanților la tabăra națională de pictură „Art Campus”. În centrul documentar se păstrează exemplare rare ale istoriografiei românești, lucrări cu tematică francmasonică și bunuri de ritual legate de serviciile secrete.

În vatra Bălceștilor, în localitatea ce poartă numele marelui om politic și patriot, istoria și legenda se împletesc într-o adevărată și tulburătoare lecție de istorie. Personalități marcante – de la șefii statului și ai Bisericii, până la oamenii de rând – turiști români și străini, tineri și vârstnici, vin în pelerinaj la acest loc de suflet al neamului, pentru a aduce un omagiu celui care a ars ca o flacără vie, expresia absolută a gândirii generației sale.

A te apropia de marea și complexa personalitate a lui Nicolae Bălcescu și a vorbi despre ea, este un act de maximă îndrăzneală, pentru că s-au scris până acum mii de pagini despre viața și opera acestui entuziast și nobil suflet de român. Este datoria noastră însă să mergem pe urmele înaintașilor, să călcăm pe locurile unde au trăit ei, pentru a intra în comuniune cu spiritul lor și pentru a ne adăpa din izvorul nesecat al măreției faptelor lor. Cu atât mai mult se impune să facem acest lucru când este vorba de Nicolae Bălcescu, un suflet care a ars pentru înălțarea neamului românesc, despre care marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea: „Nicolae Bălcescu afirmă valoarea morală și națională a istoriei, arătând că ea este și mijlocul cel mai potrivit pentru a sfărâma, deopotrivă, la fricoși și la grandomanii naționali, temerile de nimic și nădejile deșarte”.

Trebuie să mărturisesc faptul că știam de existența comunei Nicolae Bălcescu pe teritoriul județului Vâlcea, situată pe Valea Topologului, la o distanță de 50 de km de Pitești și 23 km de Râmnicul Vâlci, dar nu am avut niciodată prilejul de a vizita acele

locuri. Mai știam că „în ținutul Vâlcii, după cum spunea Alexandru Vlahuță, nu e zidire veche, ruină, movilă de pământ de care să nu fie legat un cântec, o legendă, un nume de viteaz”. Fericita ocazie pentru mine s-a ivit într-o zi de joi, 29 noiembrie 2012, când Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, prin conducătorul său, profesorul Nicolae Bănică-Ologu, a organizat simpozionul cu titlul: „Un OM pentru eternitate”, cu prilejul împlinirii a 160 de ani de la trecerea în eternitate a istoricului, omului politic și revoluționarului Nicolae Bălcescu¹. De atunci, pașii mei s-au îndreptat și se vor îndrepta mereu către Conacul Bălceștilor de pe Topolog, în speranța că voi găsi cândva rămășițele pământești ale marelui istoric aduse acasă de la Palermo, ca o reparație morală pentru ce s-a întâmplat la 8 septembrie 1852, când Bălcescu a trecut Dunărea pe malul românesc, s-a întâlnit la Turnu Măgurele cu mama lui, dar nu i s-a mai permis să se întoarcă în țară, luând drumul exilului, spre Italia.

Se pune o firească întrebare: cum s-a legat Bălcescu de meleagurile vâlcene, din moment ce satul Bălcești nu este locul de naștere și nici măcar vatra prin excelență a copilăriei sale, el născându-se în București, la 29 iunie 1819, în casa părintească din mahalaua Boteanu, în ulița numită mai târziu Colței (astăzi Bulevardul Nicolae Bălcescu Nr. 23 A), într-o familie de boiernași². Răspunsul la această întrebare, ca de altfel la toate întrebările legate de zbuciumata viață a marelui cărturar, l-au dat cercetători de seamă, mai vechi, precum Alexandru Odobescu, Grigore Tocilescu, Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu, Gheorghe Zane, Dan Berindei, dar și mai noi: Horia Nestorescu-Bălcești, Nicolae Bănică-Ologu, Cornelia Bodea și mulți alții.

Cert este faptul că la început a existat toponimul Bălcești pe Topolog, cândva numit Bălceștii de Argeș (până la data arondării comunelor din stânga Oltului, județului Vâlcea), pentru a-l deosebi de Bălceștii de Oltețu (adică Bălceștii de Vâlcea propriu-zisi), aflați la sudul județului, pe drumul ce duce la Craiova. La începutul veacului al XIX-lea, boiernașii argeșeni de pe Valea Topologului care, din moși strămoși, își spuneau doar „ot Bălcesci”, au adoptat acest toponim drept nume de familie și astfel s-a născut *Bălcescu*, nume izvorât dintr-un străbun pământ românesc, nume care avea să intre în istoria României în focul dezvoltării națiunii și s-o străbată ca un simbol al patriotismului înflăcărat, al devotamentului până la jertfa supremă.

Bălceștii, ca toponim, pare să vină de la un Balc, Bălc sau Bâlcu, presupus întemeietor al satului³. Prima mențiune documentară a toponimului – sub forma Valea Bălceștilor – este întâlnită într-un document de la 1459 inserat într-o hotărnicie de la 1794 a moșnenilor din satul învecinat Corbi - Argeș⁴. Așezarea este însă mult mai veche. Urme datând din epoca preistorică s-au găsit de către înșiși locuitorii Bălceștilor. O informație publicată în anul 1910 de Nicolae Iorga, atestă aflarea, la gura pârâului Priboiul, „alături de niște lemne aproape carbonisate”, a „câtorva topoare de piatră”. Unul dintre acestea, pe atunci în posesia unui învățător, Marinescu-Costești, era din silex, „lung de 18 cm, lat de 15 cm, gaura pentru coadă aproape de 3 cm, foarte rotundă”⁵. Acest topor, dăruit școlii primare din comuna învecinată Stoiceni de către însuși învățătorul sus amintit, se află în prezent în colecțiile Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”.

La rândul său, toponimul Bălcești este menționat într-un hrisov de la Alexandru Iliș din 5 august 1629, în care se amintește de o jupâneasă Rada din Bălcești și de fiul

¹ Mănescu 2013, p. 5-6.

² Berindei 1984, p. 7.

³ Constantinescu 1963, p. 188; Iordan 1963, p. 163.

⁴ Nestorescu-Bălcești 1988, p. 44.

⁵ Iorga 1910, p. 752.

ei Dumitru, implicați într-o tranzacție de ordin comercial, ai cărei martori sunt oameni din Băbeni, Merișani și Budiști, sate învecinate Bălceștilor⁶. Moșia Bălcești de pe Topolog, care constituie obiectul studiului nostru, apare, la 10 octombrie 1652, în diata (testamentul) căpitanului de păhărnicea Arsenie Șoimu din Birci și Vlădeni-Muscel, care nu are urmași direcți și își testează frumoasa-i avere, împărțind-o între soție și rudele lui apropiate⁷. De la această dată se poate urmări, din document în document, din generație în generație, tot mersul proprietății, până în zilele noastre.

Când apar strămoșii Bălcescului în această zonă geografică? Și de unde? Primul, în ascendența maternă a lui Bălcescu – căci ascendența paternă îl leagă de zona geografică a Prahovei și a Dealului Mare – a fost identificat în persoana preotului Necula, cumpărătorul moșiei la 20 aprilie 1766, fără să știm dacă era originar din Bălcești sau nu. Fiul acestuia, postelnicul Tănase, va fi primul în ascendența familiei care își va forma numele de familie de la toponim, adică de la denumirea locului: Bălcești-Bălcescu. Faptul este atestat documentar la 20 martie 1794, când într-un zapis al unui Chivu Căpulescu, biv vel sărdar, semnează și Tănase Bălcescu, martor⁸. El se va căsători cu Ecaterina-Catrina, cum este menționată în documente, fiica logofătului de vistierie Stoian Pavel și a Bălașei Băbeanu, dând naștere la patru copii: Maria, Iancu, Safta și Zinca. Toți acești copii, deși aveau filiație și cu neamul Băbenilor, vor purta numele de Bălcescu, cea mai importantă fiind Zinca, mama viitorului revoluționar.

La 1 noiembrie 1811, Zinca se căsătorește cu Barbu „sin Petre căpitanul”, nepot al preotului Dima, zugravul de biserică, logofăt (1808) și apoi pitar (1819), el în vârstă de 41 de ani, iar Zinca, de 23. Averea considerabilă pe care o primea ca zestre era factorul determinant în adoptarea numelui Bălcescu de către Zinca, dar din documentele vremii nu rezultă că pitarul Barbu ar fi purtat numele de familie Bălcescu sau Petrescu. Numele de Barbu Bălcescu apare postum, după 1833, el murind în 1825, când Nicu, penultimul său copil, nu împlinise șapte ani și când cel de-al cincelea prunc abia vedea lumina zilei. Rămasă văduvă și cu o sumedenie de datorii, pităreasa Zinca, „foarte stimată și cunoscută în toată țara pentru minunata doftorie cu care tămăduia de albeață la ochi”⁹, a fost o femeie dârză, aprigă, luptătoare. Copiii – Costache, Maria, Sevastița, Nicolae și Barbu – au moștenit de la mama lor, așa cum își amintesc cei care i-au cunoscut, „o inimă blândă, inima ei chiar, de-o bună și adevărată româncă”.

Un episod interesant din viața pitarului Barbu, tatăl Bălceștilor, este legat de momentul în care acesta a deținut, pentru scurt timp, funcția de sameș în județul Dolj, stabilindu-se la Craiova. Sameșul era în trecut un dregător (funcționar administrativ) însărcinat cu strângerea birurilor într-un județ și cu ținerea evidenței financiare. Prin anii celui de-al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, în preajma Revoluției de la 1821, Tudor Vladimirescu a venit să inspecteze gestiunea sameșului de Dolj, Barbu pitarul. Legenda, țesută de gazetarii vremii din acest adevăr, spune că Tudor Vladimirescu, cu acest prilej, „luase în brațe pe Costache și pe Nicolae și le spunea despre războaiele lui Mihai Viteazul”. „Parcă-l văd și acum – istorisea Costache Bălcescu, mort la 1 aprilie 1902 – Tudor ne spunea: Mă băieți, să aveți pururea înaintea voastră pe Mihai Viteazul și faptele sale”¹⁰.

Trebuie subliniat faptul că Zinca și soțul ei Barbu nu au locuit la Bălcești. Aici stătea Iancu, fratele Zincăi, care avea și calitatea de coproprietar al moșiei Bălcești-

⁶ DRHB 1969, p. 631-632 și 633, doc. nr. 331.

⁷ Bodea, Cernovodeanu, Nestorescu-Bălcești 1971, p. 8.

⁸ Nestorescu-Bălcești 1988, p. 45.

⁹ Călinescu 1986, p. 184.

¹⁰ Nestorescu 1967, p. 53.

Gâltofani. Celor doi frați li se datorează construirea conacului boieresc, între anii 1824-1828, Iancu fiind de altfel și ctitor, încă înainte de 1824, la biserica din sat, cu hramul „Intrarea în biserică a Maicii Domnului”. Pentru a cunoaște mai bine istoria acestei care boierești, să dăm citire cuvintelor încrustate pe placa ce se află așezată pe peretele de pe holul de la intrarea în muzeu: „Ziditu-s-a acest conac în satul Bălcești de pe Topologul din Argeș, la începutul veacului al XIX-lea, de către sârdăreasa Zinca Bălcescu, drept locuință pentru domnia sa și copiii ei Costake, Marghioala, Nicolae, Sevastița și Barbu.

Aici a locuit apoi ca moștenitoare până la săvârșirea din viață a fiicei sale Sevastița Bălcescu (m. 1881), prietenă și sfetnică fratelui ei Nicolae, marele patriot și istoric, mort în surghiun la Palermo în 1852, de pe urma revoluției din 1848. Dumneai i-a păstrat aici actele și documente lăsate la plecarea sa în pribegie, predate apoi după moarte Academiei Române.

Clădirea s-a restaurat și mărit la începutul veacului al XX-lea de strănepotul Radu Mandrea, fiul lui Zoe Mandrea născută Barbu Bălcescu (m. 1924) și al lui Nicolae Mandrea, fost președinte la Înalta Curte de Casație (m. 1910)”.

După mai multe reparații (ultima în 1937), acest conac boieresc, construit în stil brâncovenesc cu influențe gotice, trece ca moștenire sau donație prin prosperitatea diferiților membri ai familiei Bălcescu, pentru ca la 31 martie 1948, Radu Mandrea (1879-1963), strănepot al lui Bălcescu, să-l doneze statului român prin următorul act: „Subsemnatul Radu N. Mandrea, domiciliat în București, str. Exarcu, nr. 3, proprietar al moșiei de baștină a neamului Bălceștilor, donez, în memoria lui Nicolae Bălcescu, în calitate de strănepot al acestuia, statului român, reprezentat prin Ministerul Artelor, cu sediul în București, str. Știrbey Vodă, nr. 39, Conacul Bălceștilor, cu parc, pădure, teren de cultură și grădină de zarzavat, situate pe Valea Topologului, județul Argeș. Scopul donațiunii este ca întregul conac... urmând a fi loc de reculegere, de studiu și însănătoșire a cărturarilor și artiștilor de ambe sexe, care prin activitatea lor culturală și socială contribuiesc la propășirea neamului nostru. Acest așezământ va purta numele de «Căminul Nicolae Bălcescu»”¹¹.

Conacul devine Muzeu Memorial la 1 mai 1968, când se emitea Decizia de înființare, momentul fiind marcat oficial la 5 octombrie, prin deschiderea festivă a expoziției de bază. În același an, o dată cu noua împărțire administrativ-teritorială a țării, vechea denumire a comunei Bălcești s-a schimbat, actuala denumire, comuna Nicolae Bălcescu, fiind acordată în memoria și cinstea marelui revoluționar pașoptist. Cele 11 încăperi ale conacului, prin obiectele expuse, prin cărțile, manuscrisele, tablourile de familie, redau atmosfera de epocă și îți readuc în fața ochilor figura lui Bălcescu, acest „om între oameni”, luptător dârz și neînfricat pentru cauza celor nedreptățiți.

Pentru cinstirea marelui revoluționar de la 1848, în 1972 a luat ființă Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu”, cu 350 de membri, personalități marcante ale culturii noastre, care au editat publicația „Studia et acta Musei «Nicolae Bălcescu»”, în care au fost valorificate importante mărturii istorice despre viața și opera lui Bălcescu¹². Numeroase lucrări sunt o dovadă a prezenței personalității lui Nicolae Bălcescu în piese de teatru, în filatelie, în memoria poetică vâlceană. De asemenea, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” a organizat, pe parcursul a numeroase ediții, concursul și festivalul de poezie patriotică „Nicolae Bălcescu”, tinerele talente promovate atunci, în anii '70, fiind astăzi mari poeți ai țării noastre.

¹¹ Bănică-Ologu 2008, p. 2.

¹² Județele patriei 1980, p. 300.

Memoria lui Bălcescu pe meleaguri vâlcene mai este prezentă prin atribuirea numelui său unor bulevarde sau străzi din toate orașele județului, unor școli sau licee, prin organizarea de concursuri pe teme istorice sau simpozioane care sunt puse sub patronajul său spiritual. Expoziția de artă de la Memorialul Bălcescu valorifică creații ale artiștilor participanți în taberele de pictură „Art Campus” și „Rotonda spiritului românesc”, organizate în fiecare an aici. Toate acestea dovedesc faptul că, în mod paradoxal, cel care a fost lăsat singur, părăsit de toți, în ultima clipă a vieții, pe meleaguri străine, s-a impus în conștiința tuturor generațiilor care au fost și care vor mai fi, prin crezul său, prin forța spiritului, prin noblețea unui suflet pur, care nu a vrut nimic pentru sine, ci totul pentru cei din jurul său. De remarcat faptul că lucrarea sa capitală *Românii supt Mihai Voievod Viteazul* rămânea neterminată la începutul capitolului 33, el murea în pământ străin, la 33 de ani, iar gradul său în francmasoneria europeană era tot 33. Să fie acestea simple coincidențe, sau semne ale unui destin încheiat de erou într-o măreție tainică, așa cum numai el putea să-o înțeleagă?

Bibliografie

Bănică-Ologu 2008	– N. Bănică-Ologu, <i>Memorialul Nicolae Bălcescu</i> , București, 2008.
Berindei 1984	– D. Berindei, <i>Pe urmele lui Nicolae Bălcescu</i> , București, 1984.
Bodea, Cernovodeanu, Nestorescu-Bălcești 1971	– C. Bodea, P. Cernovodeanu, H. Nestorescu-Bălcești, <i>Vatra Bălceștilor. Studii și documente</i> , Bălcești pe Topolog, 1971.
Călinescu 1986	– G. Călinescu, <i>Istoria literaturii române de la origini până în prezent</i> ² , București, 1986.
Constantinescu 1963	– N. A. Constantinescu, <i>Dicționar onomastic român</i> , București, 1963.
DRHB 1969	– <i>Documenta Romaniae Historica</i> , B. Țara Românească, XXII (1628-1629), București, 1969.
Iordan 1963	– I. Iordan, <i>Toponimie românească</i> , București, 1963.
Iorga 1910	– Nicolae Iorga, <i>Urme preistorice la pârâul Priboiul</i> , în <i>Neamul Românesc literar</i> , Vălenii-de-Munte, II (1910), nr. 47 (21 noiembrie).
Județele patriei 1980	– <i>Județele patriei. Vâlcea-monografie</i> , București, 1980.
Mănescu 2013	– C-tin. Mănescu, <i>Nicolae Bălcescu. Un om pentru eternitate</i> , în <i>Povestea vorbii</i> 21, publicație trimestrială a Asociației ECOSTAR 21, Râmnicu Vâlcea, II (XXI), 2013, nr. 1 (50).
Nestorescu-Bălcești 1988	– H. Nestorescu-Bălcești, <i>Nicolae Bălcescu. Urme în bronzul istoriei</i> , Craiova, 1988.
Nestorescu 1967	– H. Nestorescu, <i>Bălceștii – destinul unei familii</i> , în <i>Magazin istoric</i> , I (1967), nr. 3.

Memory of Revolutionary Nicolae Bălcescu from Vâlcea Regions

Abstract

Located on Topolog, in the hearth where comes from the origin of the family which gave one of the greatest revolutionary thinkers of the nation, the Memorial Museum „Nicolae Bălcescu” was and still remains a pilgrimage place for all lovers of history. Arranged in Bălcescu's mansion, the Memorial museum keeps the numberless memories of Nicolae Bălcescu's passing on these places.

The collections (memorial, plastic and decorative art, documents) count over 15000 cultural and patrimony goods. The exhibition remakes the epoch atmosphere. In the studies, in the literary salon, in the dining room or in the bedroom it seems that we can still hear the steps of Zinca Bălcescu and those of Nicolae's brothers and sisters and those of their offspring. The family portraits: Zinca, Nicolae Bălcescu, Maria Bălcescu, Nicolae and Zoe Mandrea, Radu Mandrea and other art works, Maria Bălcescu Geanoglu's bookcase, carpets from Oltenia, pottery made by the potters from Corbi village, ancient furniture pieces, entered a long time ago in the cultural patrimony, remind faces and attitudes of the persons who lived in the mansion.

The historical themes, linked with Nicolae Bălcescu's personality, but also the artistic works of the artists participants at national picture campus „Art Campus”. In the documentary center are kept rare copies of Romanian historiography, papers with francmason themes and ritual goods linked to secret services.

In Bălceşti's hearth, in the village, named after the name of the greatest political and patriot man, the history and the legend, interweave into a genuine and exciting History lesson. Outstanding personalities – from State presidents and heads of the Church, to ordinary people – Romanian or overseas, young and old tourists come in pilgrimage in this spiritual place of the nation, to pay tribute to that who burnt like an alive torch, the absolute expression of his generation thinking.